

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Rvperti Abbatis Monasterii Tvitiensis, Ordinis Sancti
Benedicti, Theologi antiqui ac planè clarissimi, in Cantica
Canticorum de incarnatione domini, Commentariorum,
libri VII**

Rupert <von Deutz>

Coloniam, M. D. XXVI.

Rvperti Abbatis Tvitiensis In Cantica Canticorum De Incarnatione Domini
Commentariorvm Liber Septimvs.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71845](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71845)

RVPERTI ABBATIS

VITIENSIS IN CANTICA CANTICORVM
DE INCARNATIONE DOMINI
COMMENTARIORVM
LIBER SEPTIMVS.

ACTVM EST, O DILECTISSIMA

dilecti, factum est, ut dixisti, ueni dilecte mi, egrediamur in agrum, commoremur in uillis. Felix dies felicitia nobis tempora huius egressus uestri ad nos ab illis, qui repellunt uos, dicentibus amicis, & uestri consilij consensu ad illos. ¶ Vobis quidem oportebat primum loqui uerbum dei, sed qm repellitis illud & indignos uos iudicatis aeternae uitae, ecce conuertimur ad gentes. Nunquid uero non solum illud audierant dictum propheticum quod subiunxerunt, dicentes: sic enim praecipit nobis dominus, posui te in lucem gentibus, ut sis salus mea usq; ad extremam terram. Imo & cetera q; multa huius gratiae oracula, & istud secretissimu[m] audierant & intellexerant, quod tu hic o gratia plena dixisti: Veni dilecte mi, egrediamur in agrum, commoremur in uillis. O quantum gaudium, quanta exultatio illius terrilis & desertae, quae non habebat uirum, quando certum de scripturis prophetis egressus uestri ad ipsam & suae salutis audiuit testimonium. Audientes autem gentes (ait illa scriptura) gauisae sunt, & glorificauerunt uerbum dñi, & crediderunt quodq; erant praedicta ad uitam aeternam. Secundum illud gaudium praesenti loco loquitur ipsa exultans & laetabunda & laudans. LQ uis mihi det te fratrem meum, sugentem ubera matris meae, ut inueniam te foris, et deosculer, & iam me nemo despiciet. Apprehendam te & ducam te in domum matris meae, & in cubiculum genitricis meae tibi me docebis, & dabo tibi poculum ex uino condito, & mustum malorum granatorum meorum. Ista admiratiua percunctatio, quis mihi det te, similis illi est, & unde hoc mihi, ut ueniat mater dñi mei ad me: & ista exultatio, inueniam te foris, & deosculer, & iam me nemo despiciet: similis est illi responso tuo ad angelum, ecce ancilla dñi fiat mihi scdm uerbum tuum. Similis namq; est, uel quae haec dicit, sicut decet filia silem esse msi. An non tu m[is] eius, q; uita & salutem peperisti? An non filia tua haec est, uidelicet imitatione fidei. Si Abraham p[er] genitricem & Sara mater gentium recte dicitur & est, uidelicet propter fidem, quantum magis tu o fidelissima mater es omnium nostrum? Propterea dicit ista ualde attonita propter auditu supra dictum magna gaudij multitudine. Quis mihi det te fratrem meum, sugentem ubera matris meae. Fratrem suum dicit dilectum suum, & describit eum dulci descriptione, sugentem (inquiens) ubera matris meae. Cuius matris meae nisi uirginis Mariae? ¶ Propterea de patre nihil dixit, quia uidelicet in fratre isto, ut conciperetur uel nasceretur, fieretq; filius naturae uel carnis nostrae, uir nihil patrauit. Totum, quod frater noster est, de matre est. Matris ubera suxit, sed non de patris radice fluxit. Mater ista, mater est, quia caro ista, caro nostra, & desiderata, fides tua o Maria, fides nostra est. Non se capit, intus magnitudo gaudij, intus in corde credentis, & felicitatem suam admirantis, quod deus filius dei, frater eius factus sit, frater eius o mater ex te cuius ubera suxit. Erumpit & clamat, Quis mihi det te fratrem meum, sugentem ubera matris meae, & adijcit, ut inueniam te foris, & deosculer, & iam me nemo despiciet? Despiciebatur enim utpote sterilis & deserta sine uiro, id est, sine deo in hoc mundo despiciebatur (inquam) & dicebatur praepitium (ut Apostolus ait) ab ea quae dicitur circumcisio in carne manufacta, & erat alienata a conuersatione Israel. Inueniam ergo te (inquam) foris, & deosculer, & iam me nemo despiciet. Videlicet cum possum dicere illud uerissimu[m], quia multi filij desertae magis q; eius que habet uirum. O frater uineae, o sugentis ubera matris meae, quid est inuenire te foris? Quid est te deosculari? Inuenire te foris, est exire ad te extra castra, qui sicut extra portam passus es, ita extraneus fratribus tuis & peregrinis filijs matris tuae factus es, teq; deosculari, improprium tuum uenerari, & lacrimata pietati

Felix egressus dilecti, & dilectae in agrum ad gentes. Actu. 13.

Esa. 49.

Esa. 44.

Actu. 13

CA. VIII.

Luca. 1.

Ibidem. ientiu pplus lia Marie Gene. 17.

Chrus frater noster est ex matre tantu[m]

Ephe. 2

Rom. 2

Gala. 6.

Esa. 74.

Gala. 4

Inueniam te foris.

Heb. 13.

Psal. 68

Inquam

pietatis tuæ familiariter cognoscere est. Nam inquantū illa cognoscimus & diligimus, in tantū te amabiles amantē deosculamur. Quis fructus, quod emolumentū huiusce inuentio- nis, huiusce deosculationis? Apprehendam te (inquit) & ducā in domū matris meæ, & in cubiculū genitricis meæ, ibi me docebis. Quomodo fiet hoc? Videlicet cum tuis fuero potita osculis, cū tu mihi tua mysteria reuelaueris: habebō ego hæc nō sterilis habebō ex te filios in nouata iuuentutis, quos te faciente ordinabo mihi lectores atq; lectrices, cantores atq; cantrices, sacerdotes siue pontifices, prophetica atq; catholica gratiæ appropin- quantes, & constituā ex eis scholas legentiū atq; choros canentiū: adhibebo mihi tubas p̄- dicantiū, & linguas interpretū, ut mihi explicant scripturas, quæ de te sunt, & quæ hæc- nus in tua lingua latuerunt. ¶ Atq; ita ordinata castroꝝ acie irumpā domū matris meæ, & in cubiculū genitricis meæ, ubi hæcenus requiescunt bestię & habitant dracones siue strutiones & pilosi saltant & respondent ululā: dū colitur adulter Iupiter, cæterorūq; non deoꝝ, sed dæmonū terræ phalanges, protractisq; foras omnibus, inducā te illuc, ut & in domo matris meæ, & in cubiculo genitricis meæ, scilicet & in palacijs regū, & in tēplis quon dā dæmonū nomen tuū inuocetur. Ibi me docebis palām, & cū libertate uocis, more tuo, quemadmodū dixisti: Ego palām locutus sum mundo, & cū libertate uocis, more tuo, quemadmodū dixisti: Ego palām locutus sum mundo, & in occulto locutus sum nō palām. ¶ Et dabo tibi poculū ex uino condito, & mustū malorū Granatorū meoꝝ. Quid enim aliud uel maius dare possum? Hoc ut daret, inuenit & ille, qui dixit. Quid retribuam domi- no pro omnibus quæ retribuit mihi? Calicē salutaris accipiam, & nomen dñi inuocabo. Et est sensus: Prius bona pro malis, deinde bona pro bonis dñs mihi retribuit. Quid retribuā ei? Hæc deliberans, ad id ueni, cū aliquid maius non possum, Calicem salutaris accipiam, & nomen dñi inuocabo. Hoc est quod nunc dico. Et dabo tibi poculū ex uino condito, id est sacrificiū offerā sacratū, & uere sanctum inuisibili passionis tuæ sacramento. ¶ Nec solum istud faciam, uerū etiā mustū dabo tibi malorū Granatorū meoꝝ, id est, præciosam in conspectu tuo mortem sanctorū martyrum tuorū, qui q̄ plures ex me tuæ mortis imitatores e- runt. Hoc erit tibi poculū, quod non erit sanguis brutorū animalium. Hinc em̄ uel tu uel patet tuus, deus deoꝝ, dominus, locutus est. Nunquid māducabo carnes thaurorū, aut san- guinem hircorū potabo? Immola deo sacrificiū laudis & redde, &c. L. Leua eius sub ca- pite meo, & dextera eius amplexabitur me. ¶ O uos filij uel filiæ, magna quidē & ar- dua res est, fratrem meū taliter introducere in domū matris meæ, & in cubiculū genitricis meæ, & multas proinde pressuras habemus tolerare, sed nolite pertimescere. Ipse ubiq; p̄- sens, duplici consolatione cōsolabitur me. Nā leua eius sub capite meo, & dextera eius am- plexabitur me. Leua eius, id est, temporalis interdū prosperitas, ne in laboribus deficiam, sustentabit me, neq; tentari dimittet supra id quod possum sustinere: & dextera, scilicet spes retributionis æternæ non incerta, fortius atq; abundantius lætificabit atq; delectabit me. ¶ Fiet mihi iam in isto seculo cōsolatio hæc, ut ipsi reges uel principes mihi dentur in famu- lantia: in illa uero dextera, ubi immortalitas regnat, ipsum uisura sum ego uisione æterna in decore suo, fratrem meū, dilectū meū, regem regū, & dominum dominantū, iamq; tantū bonū prægustare cupio per contemplationis studiū. L. Adiuro uos filie Hierusalē, ne suscitatis neq; euigilare faciatis dilectam, donec ipsa uelit. ¶ Hoc sciens ipse frater meus, quia solos mediator uel meditari cupio amplexus dextere eius: ne (inquit) suscitatis, neq; euigilare faciatis dilectā, donec ipsa uelit. Ne (inquā) suscitatis, uidelicet eo mō quo Martha suscitare uolebat Mariā sororē suā. Maria nāq; sedens ad pedes dilecti, audiebat uerba oris eius. Hoc erat requiescere. At illa, q̄ satagebat circa frequens ministeriū, uolēs eā suscitare: Domine (inquit) nō est tibi curę, q̄ soror mea reliquit me solā ministrare? Dic ergo illi, ut me adiuuet. Cūctis filiabus eiusmodi, q̄ corporale ministeriū siue actuale uitam nesciunt discernere, quantū distet à dignitate cōtemplationis, dictū hoc esse nemo dubitet, ne suscitatis neq; euigilare faciatis dilectā, donec ipsa uelit. Nā illa, quæ optimā partē elegit quæcūq; studet uerbo dei, ipsa est dilectā: cæteræ q̄ sollicitæ sunt & turbantur erga pluri- ma, sicut Martha illa, filiæ sunt. L. Que est ista que ascendit de deserto, delicijs afflu- ens, inmixta super dilectum meum? ¶ Ab isto uersiculo usq; ad finem decantatio clarissi- ma, circa illā uersatur degentibus electā atq; dilectā, cuius electio fratris gratiæ est, fructus

Sterilis p̄-
rit filios plu-
rimos.

I ego t̄ apo-
stolica
1. Cor. 12.

Esaia. 13

Iohan. 8.

Psal. 115.

Mustū maloꝝ
rū Granatorū

Psal. 49.

Quid leua,
quid dexte-
ra hic dicitur
1. Cor. 10.

Martha non
debet suscita-
re Mariam.

Lucæ. 10.

siue effectus euangelicæ p̄dicationis, ex quo fieri cœpit, ô dilectissima dilecti, illud qđ dicebas: Veni dilecte mi, egrediamur in agrū, cōmoremur in uillis. Hunc tantū egressus uestri fructū admiratur electio ex Iudæis, q̄ per uia numero per euangeliū uenit, & dicit. Que est ista, quæ ascendit de deserto, delicijs affluens, innixa super dilectū suū. De deserto, id est, de agro & de uillis, quo uos ô dilecte & dilecta, cū consilio supradicto egredi atq; cōmorari uoluistis. Quæ est ista? Vbi erat? Vbi latebat? Mira res. Nobis nulla erat, nusq; erat, sed illi erat, in illo erat, de quo ueraciter dictū est, quod factū est, in ipso uita erat, & de quo dicit alius quidam amicoꝝ, qui uocat ea quæ non sunt tanq̄ ea quæ sunt. ¶ Qualis em̄ est? Qualis ascendit? Delicijs affluens, innixa super dilectū suū. Iure miremur quantis uel quibus delicijs affluit. Delicijs gratiaꝝ, quæ manifestantur ad utilitatem, uidelicet sermone sapientiæ, sermone scientiæ, fide, gratia sanitatū, operatione uirtutū, prophetia, discretionē spiritū, generibus linguarū, interpretatione sermonū. ¶ Quomodo aut̄ uel ad quid innixa super dilectū suū? Nimirū ut non timeat timorem hominū, ut non deficiat in tribulationibus quæ illā inuenerant siue inuenturæ sunt, tribulationibus atq; persecutionibus inimicorū uisibilem atq; inuisibilem paganorū, Iudæorū, hæreticorū, & spirituum malignorū. Quomodo em̄ inter hæc omnia subsisteret, nisi innixa esset super dilectū suū? Nunquid innixa deberet esse super semetipsam, aut super quemlibet aliū? Tunc utiq; caderet, stare nō posset. Nunc aut̄ dicit: Dñs illuminatio mea & salus mea, quem timebo? Dñs protector uitæ meæ, à quo trepidabo? Si consistant aduersum me castra, non timebit cor meū. Si exurgat aduersum me præliū, in hoc ego sperabo. Hoc dicere & facere, nimirū est innixam esse super dilectū. Quomodo factū est istud? Quomodo talis & taliter ascendit? Sub arbore malo suscitauit te, ibi corrupta est mater tua, ibi violata est genitrix tua. ¶ Electio ex Iudæis nunquid quasi nesciens admiraris? Nūquid causam nescis cur ista talis taliter ascendere debuerit? Ego causam dico tibi, quia mater tua, genitrix tua, me dereliquit, me abnegauit uirū suū, regem suū, & iccirco aliam duxit, dato illi libello repudiij, & hæc est quæ taliter ascendit. Vbi nā hoc accidit? Sub arbore malo, ubi te suscitauit sub ligno crucis, ubi te redemi: Propterea dixi sub arbore malo, id est, sub arbore afferente fructus suos, quia uidelicet lignū crucis nō sterile lignū fuit, sed fructus attulit uitæ & salutis. Ibi te suscitauit, sed mater tua synagoga, genitrix tua, gens Iudaica, ibi corrupta est, dicendo, non habemus regem, nisi Cæsare: ibi uiolata est, clamando: Sanguis eius super nos & super filios nostros. Propterea repudiata illa, ista talis ascendit, & sicut ait quidā ex uobis: Cæcitas contigit in Istra, el, donec plenitudo gentiū subintroat, & sic omnis Istra saluus fiat. Nunc audi quid dicat ista, quā tu miraris, ista mulier fortis, de qua ueraciter dictū sit: Confidit in ea cor uiri sui & spolijs non indigebit. ¶ Pone me ut signaculum super cor tuum, ut signaculum super brachium tuum, quia fortis est ut mors dilectio, dura sicut inferus emulatio. Lampades eius lampades ignis atq; flammarum. Que multe non potuerūt extinguere charitatem, nec flumina obruent illam. Si dederit homo omnem substantiam domus sue pro dilectione, quasi nihil despiciet eam. ¶ Quid (rogo) ista petit (ut iam dictū est) mulier fortis, nisi ut confidat in ea cor uiri sui? Quid em̄ est dicere, pone me ut signaculū super cor tuū, ut signaculū super brachiū tuū: nisi ac si dicat, cōfidat in me cor tuū, roboretur ex adiutorio meo brachiū tuū: Et ô dilecte quid est p̄senti loco cor tuum & quid brachiū tuū, nisi scripturæ ueritatis, q̄ scriptæ sunt secundū cor tuū & memoria mirabilis tuorū, ex quibus cognoscitur, q̄ magnū, q̄ forte sit brachiū tuū: Pone me ut signaculū super illud cor tuū, pone me ut signaculū super illud brachiū tuū. Quæ ob causam? Nimirū ob triplicē q̄ cōtra me latrāt, insaniā uidelicet Iudaicā, paganicā, hereticā. Prōpta sum expe dita sum, deuota sum, ecōtra fortiter defendere illud cor tuū, protegere illud brachiū tuū sicut imperiale signaculū, sicut fidele testimoniū, mira fortitudine, miranda duritia, quā nullus possit effringere. Fortitudinē meā dico dilectionē, duritiam meā dico æmulationem. Cur hoc? Quia fortis est ut mors dilectio, dura sicut inferus æmulatio. Quid est hoc dicere, nisi ac si dicatur: zelum magnū habet dilectio, iram intolerabilem habet æmulatio: Attendite amici quod dicitur, animaduertite diligenter quod agitur, & actū est hæc enus, ex quo ascendit de deserto delicijs affluens mulier ista fortis et innixa super dilectū suū, quæ istud, poscit ut

adscriptio
sola

Johan. 1.
Roma 4

1. Cor. 12

Innixa super
dilectum.

Psal. 26

Sub arbore
malo, sub li
gno crucis.

Johan. 19
Mat. 27
Roma. 11
Prover. 31

Cor Christi
sunt scripturæ
ueritatis.

poscit ut confidat in ea cor uiri sui. ¶ Quis unq̄ portare potuit zelū dilectionis, quē habet circa cor dilecti sui: iram æmulationis quam habet erga brachiū dilecti sui: Sicut mors, sicut infernus, ita nulli parcat, & omnibus est immitis, quicumq; male sentiunt de scripturis ueritatis quæ scriptæ sunt secundum cor uiri sui dilecti sui, qui male prædicant de brachio fortitudinis, quo salutem generis humani operata est omnipotentia uiri sui dilecti sui. Nō ne cum in remittendis peccatis p̄missima sit, illos dumtaxat qui loquuntur extra uel contra uerbum ueritatis mortificat, & inferno addicit illorum animas: Quippiam tolerare potest, quod cordi dilecti sui, id est, scripturæ ueritatis contrarium est, tolerare non potest. Illos q̄ in hoc sunt, eliminat & anathematis gladio trucidat. Non inexperta loquimur. Nulla re magis offenditur, nullo malo exacerbatur amplius quælibet anima habens spiritum dilectionis, q̄ si audiat de scripturis quippiam contra sensum cordis amici, contra honorē brachij huius dilecti. ¶ Quæ forte natura sit mitis, statim ad rem istā sit intractabilis, & uideatur aduersarij motus eius quasi motus mortis, & ira eius quasi ira infernalis, sicut de Moyse constat, quia cū esset mitissimus omnium hominū qui morabantur in terra, ubi causa poscit, sic immitis factus est quasi mors: sic durus quasi inferus, ita ut diceret: Qui domini est, iungatur mihi, & durissimo eius imperio occideret unusquisq; fratrem et amicum & proximum suum, cecideruntq; una die uigintitria milia. Et ille materiali quidem gladio, & alij post eum complures, ut Helias & fortissimus Dauid probauerunt, quia uere fortis est ut mors dilectio, uere dura sicut inferus æmulatio. ¶ Ista uero dilectissima spiritali gladio seruit propter dilecti sui cor & brachiū, persistens fortiter tanquam inuiolabile signaculum Nam de materiali gladio non habet præceptum, siue dilecti sui consensum: quoniam audiuit eam dicentem: Conuerte gladium tuum in locum suum, satis est, finite usq; huc, Lam. 4. 2. pades eius (ait) lampades ignis atq; flammaram. Cuius eius? Dilectionis siue æmulationis Lampades dilectionis, lampades ignis: lampades æmulationis, lampades flammaram. Si cut ignis, dum concitatus fuerit, generat flammam: sic dilectio, dum aliquid perceperit nō secundum cor huius uiri, non secundum sensum huius dilecti, parit æmulationem, lucen- tem pariter & urentem, amicos illuminantem, inimicos urentem. ¶ Quid si fortes fuerint inimici? Quid si habuerint turbas populorum, gladios quoq; regum atq; imperatorum, sicut Arriani aliquando habuerunt: Nihilominus confidat in ista cor uiri sui, quia nihilominus fortis erit ut mors dilectio, dura sicut inferus æmulatio, imò & amplius tunc lampades istæ ardebunt atq; lucebunt, lampades ignis atq; flammaram. Hinc est quod dicit, Aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem, nec flumina obruent illam. Audiuimus, ut dicitur, multas aquas multas, id est, inundantes persecutiones popularium, & flumina scilicet persecutiones principum fortium, quæ cū uehementer inundarent, non potuerunt extinguere siue obruere charitatem, neq; compescere eius æmulationem: ut saltem de uno uerbo dogmatis fidelissimi reticeret, Exempligratia, Illo, quod dicitur omouision. ¶ Pro nihilo fuit huic dilectæ omne damnum, & ipsa mors quam inferre heretici potuerunt. Hoc est quod dicit: Si dederit homo omnem substantiam domus suæ pro dilectione, quasi nihil despiciet eam. Tanta illi inest dilectio uerbi, ut in comparatione talis margaritæ, quam intus retinuit, quasi nihil, despiciat omne quod foris auferri potuit. Ecce mulierem fortem uidistis, & audistis. Non ex semetipsa tantam sibi fortitudinem inesse confidit, sed ex eo qui solus est uera fortitudo fortium, sicut uidistis eam ascendentem innixa in super me dilectum suum. Non (inquam) ex ipsa fortitudo hæc, sed ex prouidentia nostra, secundū pium nostræ sollicitudinis consilium, quod habuimus super eam, sicut sequentia indicant. L. Soror nostra parua est, & uera non habet. Quid faciemus sorori nostre in die quando alloquenda est: Si murus est, edificemus super eam propugnacula argentea. Si ostium, compingamus illud tabulis cedrinis. ¶ Huiusmodi consilium super illam habuimus pater & filius & spiritus sanctus, pro magna re, pro magno negotio, quia uidelicet sic se habebat, & sic habet tempus uel status ree eius, ut uix nata, uix sup pedes suos consistens esset alloquenda, iā deberet duci ante reges & p̄sides, & reddere rationē de fide nostra, de profundissimis operū nostrorū sacramentis, cōtra Iudæos in lege gloriantes, contra philosophos sapientia sua & eloquentia tumentes, sub gladii iudicium inter mille genera mor-

Dilectio contra hereticos inflexibilis

Mitissimus Moyses gladio seruit per hæc dilectōes Nume. 12.

Exodi. 32.

Ecclesia nō corporali, sed spiritali gladio punit. March. 26. Lucæ. 22

Lampades dilectionis

Ecclesia pro se defendenda nemini cedit.

Pro fide omne damnum despiciat.

Soror nostra parua, ecclesia primitiua.

Matth. 10.

tiū. Hoc utiq; mirandum est illis, qui rem sciunt mirari sicut dignū est. Propterea consilio habito dicebamus. Soror nostra paruula est, & ubera non habet. Quid faciemus sorori nostrae in die qua alloquenda est? Vere enim qua die primum alloquenda erat, quando primū sub Nerone & ceteris persecutoribus in iudicio contra illam proposita est de fide qua suscipiebat, paruula sensu, id est, simplex erat, ubera scilicet legē & prophetas, nō habebat. Dicebamus ergo. Si murus est, ædificemus super eū propugnacula argentea. Si ostiū, cōpingamus illud tabulis cedrinis. In ciuitatibus uel domibus aliud est murus & aliud ostiū. Similiter in dilecta ista, in corpore isto, qđ est ecclesia, aliud est quasi murus & aliud quasi ostiū. Hoc ex illius tēporis statu clarius discerni potest, qñ primū dilecta hæc alloquenda erat, sicut iam dictū est. ¶ Alius nanq; ita fortis erat, ut tormenta uel obprobria sustinere posset, & hic utiq; murus erat, iuxta illud: Ego quippe (ait dñs) dedi te hodie in ciuitatem munitam, & in columnam ferream, & in murum æreum, & bellabunt aduersum te & non præualebunt, quia tecum ego sum. Alius in hac parte infirmior quidem erat, & forte psecutiones fugiens latere uolebat, sed habebat grām aliquā, Verbi gratia: Sacerdos talis officij grām, scientiāq; cathezizandi rudes, & baptizandi credentes. Hic nimirū ostiū erat, quia sicut per ostiū in ciuitatē uel in domū introitur, ita p tale ministeriū credētes ecclesie incorporantur. Igitur si murus est (ait) ædificemus super eū propugnacula argentea, id est, si digne p̄ stare uel permanere pro fide in agone certaminis, suggeramus illi quocūq; necessaria sunt ueritatis testimonia, ut nō minus respondere sciat, q̄ si legisset legē aut prophetas, iuxta illud: Cū steteritis ante reges & p̄sides, nolite præmeditari qualiter respondetis, ego enim dabo uobis os & sapientiā, cui non poterūt respondere & contradicere omnes aduersarij uestri. Item. Non enim uos estis qui loquimini, sed sp̄s patris uestri q loquitur in uobis. Nōne sic factū est? Nōne si rite cōsyderes cōfessiones & responsa martyrum, in illis dūtaxat exemplaribus, quæ fideliter ac simpliciter siue fūco humani ingenij scripta sunt, ubi responsa illoꝝ, ut dicta, sic excepta sunt: nōne in quā responsa illoꝝ nobis propugnacula, & nō qualiacūq; sed propugnacula argentea sunt? Casta nanq; & castigata sunt, multumq; nitoris ac splendoris habent, iuxta illud: Eloquia domini eloquia casta, argentum igne examinatum. Si ostiū est, compingamus illud tabulis cedrinis, id est, eū qui non tantæ est fortitudinis uel tolerantie, ut tormenta passionū sustinere possit: attamen illius est officij siue deuotionis, ut uiam uel introitū fideliter faciat uolentibus introire in regnū dei baptizando siue cathezizando illos uerbo dei: faciamus, ut sit memoria impubilis atq; suis auis secundum similitudinē cedri, ligni odoriferi atq; impubilis, iuxta Dauidicū illud: Lustrus ut palma florebit, sicut cedrus libani multiplicabitur. Sunt enim multa dona gratiarum, quæ ualeant & sufficere possint illis, qui etiam si cupiant, palmam martyrij non attingunt. Quid ad hæc illa? Ego murus, & ubera mea turris, ex quo facta sum coram eo qua si pacem reperiens. ¶ Et est sensus. Primo quidem tempore cū iam alloquenda essem, & de nostra fide secundum charitatem tuam respondere inciperem, paruula eram sicut dilecta dilecte mi, & ubera nō habebam: sed nunc & murus sum, & ubera sunt mihi, non qualiacūq; sed sicut turris. Processu nanq; temporis uenerunt scriptores mei, confortati sunt interpretes mei, legemq; ac prophetas totūq; uetus pariter ac nouū testamentū in linguas, maxime græcam & latinam, de uno hebraicæ linguæ repositorio transtulerunt, & ecce spiritu & litera fortiter instructa sum, habens etiā de meis, qui mihi nati sunt, filijs doctores & explanatores luculentos utriusq; testamenti. Propterea dixi, Ego murus, & ubera mea sicut turris. Non autē hoc ex me, sed ex gratia dilecti. Propterea & istud subiunxi. Ex quo facta sum corā eo quasi pacē reperiens, id est, ex quo p̄ fidē accepi peccatoꝝ remissionē. Nā ex filiij sui, & ex eo proficiens atq; succrescens, istā quoq; grām cōsecuta sum, ut nihil mihi desit de scripturis utriusq; testamenti, & ecce ubera mea sicut turris, quia nihil cōtra possunt pagani, iudæi, hæretici. ¶ Uinea fuit pacifico in ea que habet populos. Trahit eā custodibus. Uir affert p̄ fructu eius mille argenteos. ¶ Hoc dilecta ad gratiam & gloriam de semetipsa dicit. Et dilectus continuo respondens ait. Uinea mea coram me est, mille tui pacifici, & ducenti bis qui custodiunt fructus eius. ¶ Ad causam dilectæ huius

Vbera, lex & prophetæ.

Quis murus, quis ostiū est. Hier. ij.

Propugnacula argentea refusa martyrum.

Math. jo.

Psal. ij.

Psal. xj.

Vbera mea turris.

huius, quæ hoc ipsum loquitur, multū pertinet, meminisse & denarrare, in quo plan-
 tata fuerit uinea dilecti sui, scilicet utrum in fide an in operibus, de qua uidelicet uinea &
 lex & propheta: & in euāgelio suo multa loquitur ipse dilectus. Propterea nunc dicit. Vi-
 nea fuit pacifica in ea quæ habet populos. Quæ nam illa est quæ habet populos? Fides an
 lex? Non utiq; lex, sed fides. In fide uinea domini plantata est, non in lege, quemadmodū
 & apostolus dicit. Non em̄ per legem promissio Abrahamæ aut semini eius, ut hæres esset
 mundi, sed per iustitiam fidei. Et subinde. Ideo ex fide, ut secundum gratiam firma sit pro-
 missio omni semini Abrahamæ, non ei qui ex lege est solum, sed ei qui ex fide est Abrahamæ, q
 est pater omnium nostrum, sicut scriptum est quia patrem multarum gentium posui te an-
 te deum cui credidisti, Item de eodem. Qui contra spem in spem credidit ut fieret pater
 multarum gentium secundum quod dictum est ei, sic erit semen tuum sicut stella cæli &
 non infirmatus est fide, &c. Ergo quæ habet populos ipsa est fides, quia per fidem Abra-
 ham pater populorū, pater multarum gentium factus est. ¶ Quid igitur d̄ amula mea, d̄ sy-
 magoga siue carnalis circumcisio contra me gloriaris quasi de operibus legis, quod solatu
 sis uinea domini? Ante legem fuit uinea domini, plantata in fide, & tu in prauum conuer-
 sa es, plantatio autē illa permanet. Ego autem (ait plantator ipse) plantaui te uineam electā,
 omne semen uerū. Quomodo conuersa es in prauū uinea aliena? Quid igitur lex? Propter
 transgressiones (ait Apostolus) posita est. Hinc & alius propheta: Uinea facta est dilecto
 in cornu filio olei, & sepiuit eam, &c. In cornu facta, id est, in fide plantata est, quia fidei fir-
 mitas illa per cornu designatur, de qua Apostolus: Ideo ex fide ut secundum gratiam pro-
 missio firma sit omni semini Abrahamæ. Sepiuit autē eam, quid est nisi hoc ipm, quod lex pro-
 pter transgressiones posita est? Itaq; nihil dubium remanet, quin pacifico, id est, dilecto (ip-
 se est em̄ pax nostra qui fecit utraq; unum) uinea facta uel plantata fuerit, non in lege, sed
 in fide: & iccirco non nouo consilio defenditur dilecta hæc, scilicet ecclesia ex gentibus, qd̄
 ex fide absq; operibus legis iustificetur. Tradidit eam custodibus, id est, patriarchis, duci-
 bus, iudicibus, sacerdotibus, prophetis, atq; regibus: & sicut Esaias dixit: Turrim quoque
 & torcular, id est, templum & altare ædificauit in medio eius, & expectauit ut faceret uuas
 & fecit labruscas. Ita conuersa est in prauū uinea aliena. ¶ Quæ deinde dicit: Vir affert pro
 fructu eius mille argenteos, uinea mea corā me est, mille tui pacifici & ducēti his qui cu-
 studiant fructus eius, ex opposito illius, quæ in prauū conuersa est, melius intelligitur. Et
 fodi eā mihi (ait in Osee dñs) quindecim argenteis & choro ordei & dimidio choro ordei,
 & dixit ad eam. Dies multos expectabis me, ne fornicaberis & non eris uiro, sed & ego ex-
 pectabo te &c. ¶ Sacramentū in numeris istis absconditū est pulcherrimū, hic in mille du-
 centis argenteis, illic in quindecim argenteis & choro ordei & dimidio choro ordei, cuius
 uidelicet sacramenti hæc summa est, qd̄ ista & uirgo sit & uiro coniuncta: illa autē neq; uir-
 go, neq; uiro coniuncta. Huius namq; uirginitatem unitas millena, coniunctionem uero si-
 ne nuptias binarius centenus significat. Arithmetici siue abacistæ melius norunt quod di-
 citur, & qua ratione unitas uirgo pronūcietur, usū habent in suis tractatibus, q̄ uidelicet in
 semetipsa multiplicata nihil creat, q̄a semel unus, unus est, qd̄ nulli alij nūero cōtingit. Nā
 ceteri nūeri in semetipso ducti alios creant, ut bis duo, quatuor: & ter tria, nouē. Porro nu-
 ptias huius centenus designat binarius, et hoc felicissimū est, quia dilecta hæc q̄ ex fide est,
 semper uiro cōiuncta est, et semp uirgo permanet. E contra illius uiduitatē simul et corru-
 ptionē illud mystice designat, qd̄ precii eius neq; in unitate mansit, neq; ad binariū puenit,
 cū dicitur, fodi eā mihi quindecim argēteis et choro ordei et dimidio choro ordei. Si argen-
 teos attēdas, neq; decē sunt argētei, q̄ esset unitas decena, neq; uiginti, q̄ esset binarius dece-
 nus: sed sunt quōdecim, in quo uidelicet nūero plus unitate minus est binario. Si iter neq; uir-
 ginitas tū choro ordei, neq; duo sunt chori sed choro et dimidius ordei, plus monade, min⁹
 binario. Itaq; et illi hoc infelicissimū est, q̄a neq; uirgo ē, neq; uirginitatem habet. Nūc breuiter s̄ræ
 hui⁹ seriē recurram⁹. Uinea fuit pacifico in ea q̄ habet p̄p̄os, i. ois. plantatio quā plantaui
 dilectus uere pacificus, p̄ quē deo reconciliati sumus, in fide plātata ē Abrahamæ, p̄ quā ille oēs
 hæreditauit populos. Tradidit eā custodibus, cōmisit eā rectoribus, uir affert pro fructu ei⁹
 mille argenteos, i. quibus operarius fidelis ac uirtuosus scripturarum peritus et ore facun-

Vinea planta-
ta in fide, non
in opib⁹ legis

Roma. 4

Vinea dñi an-
te legem plan-
tata est.

Hiere. 2

Gala. 3
Esaia. 51

Roma. 4

Ephe. 2

Diversi uineę
custodes.
Esa. 5.
Hiere. 2.
Preciū uineę

Osee. 3

Mysterium
in numeris

Uiduitas &
corruptio uir-
ginis iudaicę.

Ephe. 2.
Roma. 4

1. Cor. 9. Oēs argenti eius mille. **dus, cunctas fidelis sermonis copias impendit prædicando, ut præcipiat tēpore suo quippiam de fructu eius. ¶ Omnes argentei eius mille, id est, omnes sermones eius cōsonant in una fide, quæ sicut iā supra dictū est, numerus iste millena unitas est, quæ arithmeticis nō incognitū est. Ad hæc ille, Vineam meam coram me est. Et est sensus, Ego non sum mutatus, sed ubi plantaui, ibi quero, & habeo vineam meam, scilicet non in lege, sed in fide. Si enim qui ex lege hæredes sunt, exinanita est fides, abolita est promissio, & esset mutabilitatis quæ in deum non cadit. O tu quicumque es, qui in hac vinea mille argenteos (de quibus iam dictum est) expendis, mille tui pacifici, id est, pacem, uidelicet remissionem peccatorum facientes uel acquirere sunt tibi; & ducenti his qui custodiunt fructus eius, uidelicet in eo, ut uirginali coniugio in cœlestibus nuptiis, quas hic significat binarius centenus, cum dilecto & dilecta in sempiternum perfruantur. **Que habitas in hortis, amici auscultant, fac me audire uocem tuam. ¶ Quis dicat, cui dicat, manifestum est. Dilectus enim dilectæ dicit, quæ habitas in hortis. Quibus in hortis habitat dilecta, nisi in amœnitate scripturarum, in delectatione uirtutū, pulchre florentium, bene olentium, semper uiuentium; Fac me, inquit, audire uocem tuam. Quomodo? Nimirum ita sicut scriptum est. Narrabisque filio tuo in die illo, dicens: Hoc est quod fecit dominus mihi. In manu enim forti eduxit me de Aegypto. Et erit quasi signum in manu tua, & quasi monumentum ante oculos tuos, & ut lex domini semper sit in ore tuo. Nam te ueraciter ego eduxi de Aegypto, de tenebris huius seculi, de seruitute peccati, in terram istam fluentem lac & mel, ut habitares in hortis istis, in omnibus scripturarum sacramentis, ubi ueraciter sunt fontes & riuus lactis & mellis, fluentes de spiritu dei & hominis Iesu Christi dilecti tui. Fac igitur ut dixi, fac me audire uocem tuam, ita ut lex domini semper in ore tuo sit, nunc prædicando, nunc orando, nunc psallendo. His namque modis libenter audio uocem tuam; & ut amplius sapienter ac sollicitate id facias, ecce dico tibi, amici auscultant, etiam illi quos non uides corporalibus oculis, sancti scilicet angeli, iuxta illud: In conspectu angelorum psallam tibi. Quid tandem o dilecta dicis? **L. Fuge dilecte mi, assimilare capree hinnuloque ceruorum super montes aromatum. ¶ O uocem dignam auditu dilecti, uocem de corde fideli & mente humiliter. Hoc enim est quod anima quælibet fidelis & sapiens dicere consueuit. Domine nō sum digna, ut intres sub tectum meum, non sum digna ut in me ostendas frequens aliquod præsentia uel uisitationis tuæ miraculum. Fuge (inquam) dilecte mi. Non quero in præsentia uita gloriam, sed desidero gratiam; non quero claritatem oculorum, sed opto remissionem peccatorum. Fuge (inquam) dilecte mi, & saltus huiusmodi similes saltus capree aut hinnuli ceruorum effice, non super me, sed super montes aromatum, super præcella merita sanctorum atque perfectorum. ¶ Qui sancti atque perfecti sunt, & causam præsentem habent, ut necessario miracula fiant, illorum est aliter dicere: Exempli gratia, Helizai propheta, qui meritorum bene conscius, & causam habens præsentem, propter quam oporteret miracula facere: Oro (inquit ad Heliam) ut fiat spiritus tuus duplex in me, & ita factum est: duplicitate enim quàm Helias iste miracula operatus est, ut aliquos de populo reuocaret ab impietate Iezabel, & à peccatis Hieroboam, qui peccare fecit Israel. ¶ Sed & in hoc fuge dilecti mi, ut semper sis incomprehensibilis. Nam istud concedendum est tuæ maiestati, ut non possis comprehendi, semperque sis desideratus ac desiderabilis, nosque lateat, quamdiu sumus in hoc corpore, quàm magna sit multitudo dulcedinis tuæ quam abscondisti timentibus te. Fuge fuge cautus nobis ac prouidus, ne unquam dum uiuimus nos comprehendisse arbitremur, sequentes ut comprehendamus. Montes aromatum, ecce super uos dilectus, assimilatus capree hinnuloque ceruorum. Dicit autem ad quandam unum ex amicis, sapiens admodum: si etiam sciuisset afflictum uel percussum legitime consolari, Voca ergo si est qui respondeat tibi, & ad aliquem sanctorum conuertere. O montes sancti, causam singulorum & omnium nostrum in uno illo, in quem hoc dictum est recognoscimus: & ideo quod illi ab animo indiscreto datum est consilium, nos discrete suscipimus, & sequi desideramus. Ille enim uidelicet Iob, quod interpretatur dolens, & in eo quod Satan expetiuit eum ut tentaret, & in eo quod tentatus, fidelis inuentus est, omnium, qui pie uolentes uiuere in CHRISTO, psecu******

1. Cor. 9.
Oēs argenti
eius mille.

Roma. 4

Mille tui
pacifici.

Fac me audire
re uocem tuam
Exo. 33.
Deut. 6.

Psal. 37

Mat. 8.
Fideles nō pe-
cunt sibi glo-
ria miraculoꝝ

Petitio
Helizai

4. Reg. 2.

Fuge dilecte
mi, quia incō-
prehensibilis es
Psal. 30.

Montes aro-
matum sunt
sancti.

Iob. 5.

Eccī. 44

persecutionem patiuntur, dolores et gemitus, et subsequentes consolationes in semetipso
 prae monstravit: et in responsis suis ab illis dumtaxat cognoscitur, quicumque pro causa pie
 tatis, seu foris uisibiliter, seu intus inuisibiliter ab inuisibilibus inimicis tribulatur. Ad quem
 igitur uestrum conuertemur? In quo ex omnibus uobis fugientem dilectum citius conse
 quemur et comprehendimus? ¶ O beata Maria, mons montium, uirgo uirginum, san
 cta sanctorum, ad omnes quidem conuertimur montes aromatum, et uocamus ut respon
 deant nobis, et hoc est quod unusquisque nostrum dicit. Leuavi oculos meos in montes, un
 de ueniet auxilium mihi: sed ad te praecipue conuertimur, ad te praeter ceteris oculos nos
 tros leuamus, tuum praeter omnibus auxilium suspiramus. Per sanctum uteri tui sacramen
 tum, et illum qui animam tuam pertransiuit gladium, obtine, ut uideamus ipsam illumina
 tionem montium aeternorum, scilicet dilectum et ex dilecto dilectum, simulque
 dilectionem amborum, id est, patrem et filium et spiritum sanctum
 deum unum, uiuum et uerum, cuius regnum et imperi
 um permanet in secula seculorum,
 A M E N.

2. Timo. 3.

Saeti a nobis
 inuocadi hinc
 oes, maxime
 mater dei.
 Psal. 110.

Luc. 2.
 Gene. 19.

¶ Ecce candide lector, habes hic septem libros Commentariorum in Cantica Canticorum,
 de incarnatione uidelicet filii dei, ab omnibus iamdiu desideratos, Authore
 Ruperto, Abbate Tuitiensi, Impensis uero honesti uiri Francisci
 Byrckman, diligenter nunc primum excusos. Anno
 domini M. D. XXVI. quarto
 Nonas Octobres.